

Μέθοδοι «Αυτοβελτίωσης» και «Θετικής Σκέψης»: Είναι συμβατές με την Ορθοδοξία; (Μέρος 1ο)

/ [Θεολογία και Ζωή](#) / [Ορθόδοξη πίστη](#)

1. Εισαγωγή

Συχνά γίνεται λόγος σήμερα για «θετική σκέψη» και «αυτοβελτίωση». Με τον όρο «θετική σκέψη» δεν νοείται μια κατάσταση ευδιαθεσίας ή αισιοδοξίας ή πίστης στο Θεό, αλλά κάτι εντελώς διαφορετικό. Η «θετική σκέψη» βρίσκεται στον πυρήνα των δραστηριοτήτων των ομάδων της [«Νέας Εποχής»](#) και το εννοιολογικό της περιεχόμενο είναι διαφορετικό από ό,τι θα φανταζόταν κάποιος ανυποψίαστος ή αφελής ακροατής. Η «θετική σκέψη» είναι μια κατάσταση ενεργοποίησης των δήθεν ανεξάντλητων δυνάμεων μέσα μας, η ανάπτυξη «ολοκλήρου του δυναμικού» του «έσω ανθρώπου», η ανακάλυψη των απεριορίστων «θεϊκών δυνάμεων», που υποτίθεται ότι βρίσκονται μέσα μας.

Οι οπαδοί της «θετικής σκέψης» κηρύττουν ότι όταν κάνουμε θετικές σκέψεις «δονούμαστε σε ανώτερες συχνότητες», ενώ όταν κάνουμε αρνητικές σκέψεις, τότε «παλλόμαστε σε κατώτερες, ασθενέστερες συχνότητες». Η ορολογία αυτή είναι καθαρά αποκρυφιστική, όπως και η συνακόλουθη διδασκαλία ότι «τα θετικά συναισθήματα είναι εναρμονισμένα με αυτά της Πηγής μας², [και] μας κάνουν να δονούμαστε σε ανώτερες συχνότητες και βοηθούν να γίνουν οι προθέσεις μας πραγματικότητα»³.

Έτσι, ισχυρίζονται, «η συνεχής επανάληψη μιας σκέψης συνοδευόμενη από έντονα, θετικά συναισθήματα και ή με απόλυτη βεβαιότητα προσδοκία ότι θα υλοποιηθεί» αυτό που σκεπτόμαστε, κάνουν τις σκέψεις μας πραγματικότητα. Για όλες τις

ομάδες της «θετικής σκέψης», η σκέψη ταυτίζεται με την πράξη. Συχνά ακούμε ή διαβάζουμε για τη «δύναμη της σκέψης»: πολλοί μάλιστα λένε ότι «η σκέψη είναι ενέργεια» και ότι «η ενέργεια ακολουθεί τη σκέψη», κάτι το οποίο αποτελεί αποκρυφιστικό δόγμα⁴.

Κάποιοι καθοδηγητές ζωής (life coaches) διδάσκουν ότι «οι σκέψεις μας έχουν υπόσταση και έλκουμε ο,τιδήποτε σκεφτόμαστε ανεξάρτητα αν αυτό είναι θετικό ή αρνητικό». «Είμαστε οι ίδιες οι σκέψεις μας», λένε, και «μπορούμε να διδάξουμε το υποσυνείδητό μας να κάνει ό,τι θέλουμε». «Μπορούμε να κάνουμε τα πάντα». Πώς; Στρεφόμενοι στον εαυτό μας, απολυτοποιώντας τις δυνάμεις μέσα μας, θεοποιώντας τον εαυτό μας.

«Για τις ομάδες που προβάλλουν ως “γενική συνταγή” τη θετική σκέψη», έγραφε ο μακαριστός π. Αντώνιος Αλεβιζόπουλος, «δεν υπάρχει καμιά πραγματικότητα εκτός από τον “εαυτό”, ο “εαυτός” δημιουργεί τα πάντα»⁵. Όσοι ασκούν τη «θετική σκέψη» και προσπαθούν να «αυτοβελτιωθούν» μέσω αυτής, ουσιαστικά δρουν αντι-χριστιανικά. Αφού η πίστη στο Θεό υποκαθίσταται από την πίστη στον Εαυτό. Και η προσευχή, που λένε ότι κάνουν, σχετίζεται με τη «δύναμη της σκέψης» και ουσιαστικά αποτελεί συνομιλία με τον «ανώτερο, θείο εαυτό» τους. «Έχε πίστη», λένε, αλλά εννοούν μια «πίστη όχι στο πρόσωπο του Χριστού ή στον Τριαδικό Θεό ή σε οποιαδήποτε δύναμη έξω από τον εαυτό μας, αλλά πίστη στις δυνάμεις του ίδιου του εαυτού μας, δηλαδή μια διαβολική πίστη»⁶, έγραφε ο π. Αντώνιος.

Ο Εαυτός εξυψώνεται εγωιστικά, ειδωλοποιείται, παίρνει τη θέση του Θεού. Έτσι κηρύσσεται η αυτονομία του ανθρώπου, καταργείται η κοινωνία με τον αληθινό Θεό και ακυρώνεται το Ευαγγέλιο του Χριστού. Η πίστη που συνυπάρχει με τη χρήση μεθόδων «αυτοβελτίωσης», «αυτοεξέλιξης» και «θετικής σκέψης» είναι μια εωσφορικού τύπου πίστη που ενεργοποιείται με τεχνικές αυθυποβολής, ελέγχου και προγραμματισμού του νου, διαλογισμό και λοιπές αποκρυφιστικές πρακτικές.

2. Τι είναι ο Νευρογλωσσικός Προγραμματισμός (NLP)

Θα δούμε τώρα ένα αντιπροσωπευτικό παράδειγμα, το Νευρογλωσσικό Προγραμματισμό, γνωστό και ως NLP, ο οποίος συστήνεται ως «μια ολοκληρωμένη μέθοδος αυτοβελτίωσης και προσωπικής εξέλιξης σε όλους τους τομείς»⁷.

Ο Νευρογλωσσικός Προγραμματισμός παρουσιάζεται ως «η τέχνη και επιστήμη της προσωπικής βελτίωσης». Αναπτύχθηκε τη δεκαετία του 1970 από τον μαθηματικό Richard Bandler και τον γλωσσολόγο John Grinder, οι οποίοι έφτιαξαν μια νέα μέθοδο που βασίστηκε στις τεχνικές των λεγομένων «μάγων της

επικοινωνίας», δηλαδή του ιδρυτή της Νεοεποχίτικης ψυχοθεραπευτικής μεθόδου Γκεστάλτ, Fritz Perls, της οικογενειακής ψυχοθεραπεύτριας Virginia Satir και του υπνοθεραπευτή Milton Erickson.

Ο Νευρογλωσσικός Προγραμματισμός έχει χαρακτηριστεί ως «μια νέα τεχνολογία εργαλείων σκέψης και συμπεριφοράς», «μια ολιστική προσέγγιση», που «δίνει τη λύση σε πολλά καθημερινά προβλήματα, όπως αϋπνίες, κατάθλιψη, οργάνωση της ζωής, αυτογνωσία, καλύτερη μάθηση, μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, αποτελεσματικότερη επικοινωνία, αυτοβελτίωση και αλλαγή των κακών συνηθειών μας. Όποιος εκτελέσει τις τεχνικές του μοντέλου, θα νιώσει μεγαλύτερη αυτοπεποίθηση, η οποία θα απορρέει από την ιεράρχηση των αξιών του και θα τιθασεύσει τα μέχρι τώρα ανεξέλεγκτα πιστεύω του! Θα εξερευνήσει την πηγή των συναισθημάτων του και θα γνωρίσει καλύτερα τον εαυτό του. Θα μελετήσει καλύτερα την ανθρώπινη επικοινωνία και θα καταλάβει τι επηρεάζει θετικά τους άλλους ανθρώπους»⁸. Στα υποσχόμενα οφέλη περιλαμβάνονται «αυτό-εξέλιξη, εξαφάνιση αρνητικών σκέψεων, σύνδεση με την προσωπική μου Δύναμη, εντοπισμός και διαγραφή των αρνητικών νοητικών προγραμμάτων και αποκάλυψη του αληθινού εαυτού». Επίσης, για όσους το επιθυμούν, ο Νευρογλωσσικός Προγραμματισμός «οδηγεί στην αφθονία, την ευημερία και στην απόκτηση πλούτου, στη θεραπεία φόβων μέσα σε λίγα λεπτά, στην άμεση απαλλαγή από αλλεργίες, στη μείωση βάρους, στη θεραπεία εθισμών, στην αύξηση των πωλήσεων έως και 60% από τις πρώτες μέρες, στην επιτυχία στα ερωτικά ραντεβού» κ.λπ.

Κάποιοι θεραπευτές NLP υπόσχονται φυσική αύξηση του μεγέθους του γυναικείου στήθους μέσα σε λίγο καιρό, άλλοι υπερηφανεύονται ότι με την εφαρμογή του NLP σε εγκυμονούσες τις βοήθησαν να γεννήσουν πιο εύκολα, ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι θεραπεύουν ακόμα και τον καρκίνο⁹. Με άλλα λόγια, ο NLP «έχει μεταμορφωθεί σε ένα πάσης χρήσης πρόγραμμα και σε μια τεχνολογία αυτοβελτίωσης» και συστήνεται ως «η νέα τέχνη και επιστήμη που σε βοηθά να αποκτήσεις ο,τιδήποτε θελήσεις».

«Απελευθέρωσε τις Δυνατότητες του Νου σου!» μας προτρέπει διαφημιστικό φυλλάδιο νευρογλωσσικού προγραμματισμού Ελληνικής εταιρείας που ασχολείται τα τελευταία χρόνια με την εκπαίδευση στο Νευρογλωσσικό Προγραμματισμό έναντι αδρής αμοιβής. Αυτό, και άλλα σχετικά κέντρα που δραστηριοποιούνται έντονα στην πατρίδα μας απευθύνονται σε άτομα που ψάχνουν κάποιο στήριγμα στη ζωή τους, σε ανθρώπους που αναζητούν αυτό-ανάπτυξη και αυτοβελτίωση, ψυχολόγους, ψυχοθεραπευτές και καθοδηγητές ζωής (life coaches), σε επαγγελματίες υγείας, εναλλακτικούς θεραπευτές, στελέχη επιχειρήσεων,

εκπαιδευτικούς, αθλητές κ.ά. Το πρόγραμμα σε βοηθά δήθεν να αναγνωρίσεις και να εξαλείψεις τα «αρνητικά ή περιοριστικά πιστεύω σου», «να εναρμονίσεις όλα τα κομμάτια του εαυτού σου», «να υπερβείς τα προσωπικά σου όρια», «να ανακαλύψεις τη δύναμη που έχεις μέσα σου» και να αναπτύξεις «τεράστιες δυνατότητες αυτοπρογραμματισμού». Αφού, όπως μας λένε, «ο NLP έχει ανακαλύψει και έχει απελευθερώσει το τεράστιο κρυμμένο δυναμικό» που υποτίθεται ότι έχουμε όλοι. Οι σύμβουλοι NLP μάλιστα, τονίζουν ότι «ο NLP βρίσκει εφαρμογή σχεδόν σε κάθε τομέα της ανθρώπινης δραστηριότητας: στην προσωπική ανάπτυξη, στην καθοδήγηση ζωής (life coaching), στις σχέσεις, στην υγεία, στην ψυχοθεραπεία, στην εκπαίδευση και μάθηση, στον αθλητισμό, στις πωλήσεις, στον τομέα των επιχειρήσεων, στην επικοινωνία, στην καθημερινή ζωή».

3. Είναι ο NLP επιστημονική μέθοδος;

Ο NLP συχνά αυτό-αποκαλείται «μοντέλο επικοινωνίας», «μοντέλο ανθρώπινης συμπεριφοράς», «λογισμικό για τον εγκέφαλο», «εγχειρίδιο χρήσης του εγκεφάλου», «μελέτη της υποκειμενικής εμπειρίας» και «επιστήμη της θετικής σκέψης».

Το πρόβλημα ξεκινά από τους ισχυρισμούς των θεμελιωτών της μεθόδου ότι ο NLP βασίζεται στην νευρολογία, τη γλωσσολογία και την επιστήμη των υπολογιστών, κάτι το οποίο έχει αποδειχθεί ψευδές σε πολυάριθμες επιστημονικές μελέτες από νευρολόγους, ψυχολόγους και γλωσσολόγους.

Επίσης σύγχυση δημιουργείται από την ονομασία «Νευρογλωσσικός Προγραμματισμός», καθότι η μέθοδος δεν έχει καμία απολύτως σχέση με τη σοβαρή επιστήμη της νευρογλωσσολογίας. Η νευρογλωσσολογία, καθ' όλα επιστημονική, μελετά τους νευρολογικούς μηχανισμούς του ανθρώπινου εγκεφάλου που ελέγχουν την εκμάθηση, κατανόηση και παραγωγή της γλώσσας. Οι νευρογλωσσολόγοι ερευνούν με επιστημονικά κριτήρια, πώς η δομή του εγκεφάλου επηρεάζει τη μάθηση της γλώσσας, πώς και σε ποιες περιοχές του εγκεφάλου εδράζεται η γλώσσα και πώς οι εγκεφαλικές βλάβες επηρεάζουν την κατανόηση και χρήση του λόγου.

Οι νευρογλωσσικοί προγραμματιστές δεν κάνουν τίποτα από τα παραπάνω, αλλά υπόσχονται ότι θα μας βοηθήσουν να «απελευθερώσουμε τις εσωτερικές δυνάμεις μας», «να εξαφανίσουμε τις αρνητικές μας σκέψεις», «αναδιαμορφώνοντας τον ανθρώπινο εγκέφαλο για να μας κάνουν υπερανθρώπους»¹⁰. Ο ίδιος ο δημιουργός της μεθόδου, ο Richard Bandler, ομολογεί ότι η έμπνευση του NLP του ήρθε «σε μια σειρά ψευδαισθήσεων»¹¹.

Ο καθηγητής ψυχολογίας Barry Beyerstein σε εντυπωσιακή εργασία του με τίτλο

«Ψευδείς θεωρίες περί εγκεφάλου: Νευρομυθολογίες της Νέας Εποχής», ανέλυε μεταξύ άλλων και το Νευρογλωσσικό Προγραμματισμό και τόνιζε ότι «οι έμποροι της προσωπικής επιτυχίας χρησιμοποιούν αυθαίρετα ορολογία της νευρολογίας, για να προσδίδουν αυθεντία [στις μεθόδους τους]... Πολλοί από αυτούς που ισχυρίζονται ότι αλλάζουν τον εγκέφαλο στηρίζουν τις ελπίδες τους σε μια ή και σε δυο προβληματικές έννοιες: έναν “συμπαντικό νου” και το υποσυνείδητο... **Ίσως ο αγαπημένος νευρόμυθος όλων των εποχών είναι η ιδέα ότι οι φυσιολογικοί άνθρωποι χρησιμοποιούν μόνο το 10% του μυαλού τους...** Νεοεποχίτικα σλόγκαν όπως “εσύ δημιουργείς τη δική σου πραγματικότητα” ενισχύουν τις βαθιά ριζωμένες επιθυμίες μας για μυστικές συνταγές, που θα πραγματοποιήσουν τους στόχους μας με τη φαντασία και όχι με την προσπάθεια... Οι γκουρού της αυτοβελτίωσης συνήθως βασίζονται... σε υποτιθέμενες γνώσεις περί του “τι έχει αποτέλεσμα”... Οι καταναλωτές οφείλουν να είναι προσεκτικοί...»¹².

Ο ερευνητής και καθηγητής ψυχολογίας Dr Willem Levelt επισημαίνει: «η θεωρία και η πρακτική του NLP δεν σχετίζεται καθόλου με τα πορίσματα της επιστήμης της νευρολογίας, ή με τη γλωσσολογία, ούτε με την πληροφορική ή τις θεωρίες περί προγραμματισμού»¹³.

Σοβαρές επιστημονικές εργασίες αποδεικνύουν ότι ο NLP βασίζεται σε εσφαλμένες θεωρητικές υποθέσεις και χαρακτηρίζεται από έλλειψη αποτελεσματικότητας¹⁴. Μεταξύ αυτών, η αναφορά του Αμερικανικού Εθνικού Συμβουλίου Έρευνας (1988) και οι δημοσιεύσεις του καθηγητή νευροφυσιολογίας Christopher Sharpley. Σύμφωνα με εμπεριστατωμένες μελέτες, ο NLP έχει «ψευδοεπιστημονικά χαρακτηριστικά, τίτλο, έννοιες και ορολογία»¹⁵.

Ο ερευνητής Witkowskί τονίζει ότι ο NLP χρησιμοποιεί όρους «δανεισμένους από την επιστήμη ή φράσεις που αναφέρονται σε αυτήν, κενούς από κάθε επιστημονική σημασία. Αυτό φαίνεται ήδη από το ίδιο το όνομά του -νευρογλωσσικός Προγραμματισμός- που είναι τρομερή εξαπάτηση»¹⁶.

Ο λέκτορας Ψυχολογίας Gareth Roderique-Davies με τη σειρά του χαρακτηρίζει τον NLP «ασαφή χαμαιλέοντα που μεταμφιέζεται σε επιστήμη»¹⁷. Ο NLP επίσης συγκαταλέγεται μεταξύ των «αναξιόπιστων μεθόδων για τη θεραπεία εθισμών», και μάλιστα μέσα στις 10 πιο αναξιόπιστες¹⁸.

Ο Donald Eisner, ψυχολόγος και νομικός με ειδίκευση στα αδικήματα, που σχετίζονται με την ψυχοθεραπεία, στο άρθριο τεκμηριωμένο βιβλίο του «Ο θάνατος της Ψυχοθεραπείας - Από την απάτη ως τις απαγωγές από εξωγήινους», ασχολείται και με το Νευρογλωσσικό Προγραμματισμό. Τα συμπεράσματα του Eisner: «ούτε ίχνος κλινικής έρευνας δεν στηρίζει τους ισχυρισμούς»¹⁹ του NLP.

«Παρά τους εκτεταμένους ισχυρισμούς και τη μαζική διαφήμιση, καμιά μελέτη δεν έχει δημοσιευθεί που να αποδεικνύει την αποτελεσματικότητα του NLP... Αυτό που απομένει είναι η επίδραση των γκουρού και του πλασέμπο»²⁰.

Στο βιβλίο «Επιστήμη και ψευδοεπιστήμη στην Κλινική Ψυχολογία»²¹ διαβάζουμε τον ακόλουθο ορισμό του NLP «(Εύκολη λύση + Ψευδοεπιστημονικό λούστρο) x Εύπιστο Κοινό = Υψηλό εισόδημα».

Με το Νευρογλωσσικό Προγραμματισμό ασχολήθηκαν επίσης οι σκεπτικιστές, ο φορέας επαγρύπνησης για τις απάτες υγείας στην Αμερική Quackwatch²² και η Miviludes (Διυπουργική Επιτροπή Επαγρύπνησης και Αγώνα εναντίον των Σεκτών). Στις ετήσιες αναφορές της στον Πρωθυπουργό, η Miviludes περιλαμβάνει από το 2007 και σχεδόν κάθε χρόνο και το Νευρογλωσσικό Προγραμματισμό. Να τονιστεί ότι «ως τυπικό παράδειγμα σύγχρονης ψευδοεπιστήμης»²³, ο NLP εξυπηρετεί για να «διευκολύνει τη διδασκαλία της επιστημονικής παιδείας σε πανεπιστημιακό επίπεδο»²⁴.

4. Θεωρίες του NLP

Οι ερευνητές επισημαίνουν ότι ο NLP «είναι μια επιστημονικά ατεκμηρίωτη θεραπευτική μέθοδος που ισχυρίζεται ότι “προγραμματίζει” τον εγκέφαλο, με μια σειρά τεχνικών οι οποίες περιλαμβάνουν το καθρέφτισμα των στάσεων του σώματος και των μη λεκτικών συμπεριφορών των πελατών»²⁵. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία του NLP που ονομάζεται «συντονισμός και κατοπτρισμός», όταν μιμούμαστε τη λεκτική και μη λεκτική συμπεριφορά των άλλων -δηλαδή τη στάση του σώματος, τις χειρονομίες, την αναπνοή, τις αλλαγές στον τόνο της φωνής κ.τ.λ.- δημιουργείται συναισθηματική εναρμόνιση. Αυτό δεν έχει αποδειχθεί επιστημονικά, αντίθετα μπορεί να προκαλέσει αμηχανία, απορία ή και διακοπή της επικοινωνίας, όπως περιγράφει παραστατικά η επιφανής κλινική ψυχολόγος και καθηγήτρια στο Berkley, Dr Margaret Thaler Singer, στο βιβλίο της «Τρελές Θεραπείες». Και φυσικά οι προτροπές για συγχρονισμό με την αναπνοή του άλλου²⁶, παραπέμπουν σε αποκρυφιστικές πρακτικές. Προσοχή επίσης χρειάζεται η τακτική των νευρογλωσσικών προγραμματιστών να «διαβάζουν» τη σκέψη των άλλων και τη γλώσσα του σώματος. Ρωτούμε για παράδειγμα: γιατί το να κάθεται σταυροπόδι να σημαίνει ότι κάποιος «σε μπλοκάρει» ή ότι γίνεσαι «αμυντικός»; Μπορεί απλά να πονά η μέση σου ή να αισθάνεσαι βολικά έτσι²⁷.

Άλλη μια βασική θεωρία του NLP έχει να κάνει με τα λεγόμενα συστήματα αναπαράστασης. Σύμφωνα με αυτή τη θεωρία, οι άνθρωποι σκέπτονται, επεξεργάζονται τις πληροφορίες με συγκεκριμένους τρόπους: οπτικό, ακουστικό, κιναισθητικό, οσφρητικό ή γευστικό και η κατεύθυνση προς την οποία οι άνθρωποι

κινούν τα μάτια τους θεωρείται ότι υποδεικνύει το αισθητήριο σύστημα με το οποίο σκέφτονται. Επίσης, η επιλογή των λέξεων που χρησιμοποιούν οι άνθρωποι υποτίθεται ότι υποδηλώνει το «προτιμώμενό τους σύστημα αναπαράστασης». Για παράδειγμα, αν κάποιος κοιτά κάτω αριστερά, μιλά στον εαυτό του κ.λπ.28. Και αν κάποιος χρησιμοποιεί λέξεις όπως: «φαίνεται», «για κοίτα εδώ», «φωτεινός», «άδειος», είναι οπτικός τύπος, ενώ αν χρησιμοποιεί λέξεις όπως: «ακούγεται», «το σημαντικό ερώτημα που θέτουμε είναι», «ηχηρός», «κούφιος», είναι ακουστικός τύπος29. Δεν προκαλεί έκπληξη το γεγονός ότι όλα τα ανωτέρω περί προτιμώμενου «συστήματος αναπαράστασης», χρήσης αντιστοιχιών λέξεων, κινήσεως των ματιών κ.λπ. έχουν ανασκευαστεί σε αρκετές επιστημονικές εργασίες30.

Στην εξαιρετική μελέτη του: «Νευρομυθολογίες στην Εκπαίδευση», ο καθηγητής John Geake, ερευνητής με ειδικευση στη νευροεπιστήμη, στηριζόμενος σε εκτενή, επιστημονική βιβλιογραφία, αποκαλύπτει την έλλειψη επιστημονικής βάσης δημοφιλών νευρομύθων, συγκεκριμένα: «της χρησιμοποίησης του 10% του εγκεφάλου, της σκέψης με το αριστερό ή το δεξί ημισφαίριο, το οπτικό, ακουστικό και κιναισθητικό στυλ μάθησης και τις πολλαπλές νοημοσύνες»31.

Ανάμεσα στις βασικές παραδοχές του NLP είναι και η εξής: «δεν υπάρχει αποτυχία, μόνο ανάδραση». Δηλαδή η αποτυχία, η αστοχία, η αμαρτία δεν υπάρχουν· είναι μόνο ανολοκλήρωτες επιτυχίες. «Άλλη ψευδής παραδοχή του NLP είναι “αν κάποιος μπορεί να κάνει κάτι, όλοι μπορούν να το κάνουν”. Αυτό προέρχεται από ανθρώπους που ισχυρίζονται ότι καταλαβαίνουν τον εγκέφαλο και ότι μπορούν να σε βοηθήσουν να επανα-προγραμματίσεις το δικό σου. Θέλουν να πιστέψεις ότι το μόνο πράγμα που χωρίζει το μέσο άνθρωπο από τον Αϊνστάιν... είναι ο NLP»32 και το εκάστοτε σύστημα «αυτοβελτίωσης» και «θετικής σκέψης»

Συνεχίζεται....

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 72 (ΑΠΡΙΛΙΟΣ – ΙΟΥΝΙΟΣ 2013)

1. Ιερά Μητρόπολις Γλυφάδας, Ελληνικού, Βούλας, Βουλιαγμένης και Βάρης.

Τα περιεχόμενα του εν λόγω άρθρου αποτελούν απόψεις επιστημονικές. Η αρθρογράφος δεν έχει την πρόθεση να προσβάλει την τιμή και την υπόληψη κανενός, τις οποίες δηλώνει ότι σέβεται απολύτως.

2. Δηλαδή τη θέση του προσωπικού Θεού παίρνει μια απρόσωπη «Πηγή» στην οποία όλα συγχωνεύονται.

3. <http://enallaktikidrasi.gr/2013/05/pos-oi-skepseis-mas-ginontai-i-pragmatikotitamas>

4. Παγκόσμια Καλή Θέληση, Ενημερωτικό Δελτίο, 2003, Νο 2.
5. π. Αντωνίου Αλεβιζοπούλου (†), Ο αποκρυφισμός στο φως της Ορθοδοξίας - Νεοαποκρυφισμός, Αθήνα, 1996, σελ. 305.
6. ένθ. ανωτ., σελ. 304.
7. <http://amaltheia.eu>
8. Τρίτο Μάτι, τεύχος 74, Ιανουάριος 1999.
9. <http://www.transformations.net.nz/trancescript/healing-cancer.html>
10. <http://www.guardian.co.uk/lifeandstyle/2006/may/20/weekend.johnronson1>
11. <http://www.guardian.co.uk/lifeandstyle/2006/may/20/weekend.johnronson1>
12. Barry Beyerstein. "Brainscams: Neuromythologies of the New Age". International Journal of Mental Health 1990. 19 (3): 27-36.
13. σχετικό βίντεο.
14. Ενδεικτικά: C.F. Sharpley, "Research Findings on Neuro-linguistic Programming. Non supportive data or an untestable theory?". Journal of Counseling Psychology, 1984, Vol. 31, No 2 και
Donald Eisner, The Death of Psychotherapy. From Fraud to Alien Abductions, Praeger, 2000, σελ. 158 και
Margaret Singer & Janja Lalich, Crazy Therapies: What Are They? Do They Work? Jossey-Bass, 1996, σελ. 175 και
www.tomaszwitkowski.pl/attachments/File/Tomasz_Witkowski_-_A_Review.pdf
15. http://en.wikipedia.org/wiki/Neuro-linguistic_programming
16. Tomasz Witkowski, "Thirty-Five Years of Research on Neuro-Linguistic Programming, NLP Research Data Base, State of the Art or Pseudoscientific Decoration?", Polish Psychological Bulletin, 2010, 41 (2).
17. Gareth Roderique-Davies, "Neuro-linguistic programming: Cargo Cult Psychology?", Journal of Applied Research in Higher Education, 2009, Vol. 1, no 2.
18. Norcross, J.C., Koocher, G.P., Fala, N.C., Wexler, H.K., "What Does Not Work? Expert Consensus on discredited treatments in the addictions" , Journal of Addiction Medicine, 2010, 4 (3).
19. Donald A. Eisner, The Death of Psychotherapy - From Fraud to Alien Abductions, Praeger, 2000, σελ. 209.
20. ένθ. ανωτ. σελ. 157-158.
21. Scott O. Lilienfeld, Steven Jay Lynn, Jeffrey M. Lohr, Science and Pseudoscience in Clinical Psychology, Guilford, 2004.
22. <http://www.quackwatch.org/01QuackeryRelatedTopics/mentsery.html>
23. <http://scientliteracy.wordpress.com/article/neurolinguistic-programming-2jenlcky7q5vo-2/>
24. http://en.wikipedia.org/wiki/Neuro-linguistic_programming
25. <http://donaldclarkplants.blogspot.gr/2007N13/nip-no-longer-plausibe.html>

26. Romilla Ready, Kate Burton, Νευρο-Γλωσσικός Προγραμματισμός για πρωτάρηδες, Κλειδάριθμος, 2007, σελ. 126.
27. <http://skepdic.com/neurolin.html>
28. Νευρο-Γλωσσικός Προγραμματισμός για πρωτάρηδες, ένθ. ανωτ., σελ. 114-115.
29. Νευρο-Γλωσσικός Προγραμματισμός για πρωτάρηδες, ένθ. ανωτ., σελ. 111
30. αρκετές από αυτές παρατίθενται στο Polish Psychological Bulletin, 2010, vol. 41 (2).
31. John Geake, "Neuromythologies in education", Educational Research, vol. 50, no 2, 2008.
32. Robert Todd Carroll, The Skeptic's Dictionary, Wiley, 2003, σελ. 253.

Της κ. Ελένης Ανδρουλάκη

Πηγή: impantokratoros.gr